

GOSPODARSKI LIST

za poljedelstvo, gospodarstvo, svilorejo, trtorejo i. t. d.

Izhaja dvakrat
na mesec,

Velja za celo leta f. 2.
za $\frac{1}{2}$ leta f. 1.
Društveniki dobivajo ga
brezplačno.

Izdavatelj c. kr. kmetijsko društvo Goriško.

Tečaj VI. v Gorici dne 15. januarja **List 1.**

Zapopadek :

1. P. n. gospodom čitateljem in naročnikom gosp. lista. — 2. Iz občnega zbora (28. dec. 1874). — 3. Pozor sadjerejci. — 3. Sporočilo o poskuševališči za vinstvo v Gorici. — 4. Prodaja trtnih bilf, mladnih sadnih dreves in špargeljnevih sajenic. — 5. Žveplena sokislina v vinohranilstvu. — 6. Novi sovražniki kmetijstva. — 7. Listnica uredništva.

P. n. gospodom čitateljem in naročnikom Gosp. lista.

Da bi naš društven list boljše vstrezal želji in potrebam gg: društvenikov, prosimo, da bi domoljubni gg: kmetovalci uredništvo podpirali v delu in mu dopošiljali dopisov, ki bi zanimivali čitatelje, ker bi vedeli kako da stoji z gospodarstvom po deželi. Posrečilo se je nam, da smo uže dobili nekoliko zanesljivih dopisovalcev iz raznih krajev dežele, prav tako so nam obljubili nekteri strokovnjaki, da hočejo podpirati naš list z izvirnimi znanstvenimi dopisi, kakor gosp. prof. Kuralt, ki je uže v slov. kmetijskih časopisih znan kot izvrstna moč; pa tudi gosp. ravnatelj dor. Monà in prof. dr. König, ktera delata veliko poskušnj v vinokletarstvu, bodeta nam dopošiljala izvirna dela, ktera homo v našem listu priobčevali. Če list vsem ne more vstreči, ne moremo po vsem odgovorni biti mi, ker uže prostor nam ne dopušča vsega, kar bi želeli storiti. Vsaj odličniši kmetovalci, ki so udje našega kmetj. društva, naj naš društven list resno podpirajo in prepričani smo, da bo zadostoval potrebam naše majhne pa zale deželice.

Uredništvo „Gosp. lista.“

Iz občnega zbora (28. dec. 1874.)

Predsedoval je le pičlo obiskovanemu zboru gosp. podpredsednik vitez V. Ritter.

Potrdil se je proračun za l. 1875 in prav tako račun za l. 1873 in za stroške pri Dunajski razstavi.

Zbor je dovolil, da se ustanovi nova kmetijska podružnica v Komnu (za sodnijski okraj Komen) in da se v Kobaridu uredi posehna kmetijska podružnica za one gg: društvenike, ki spadajo v občine, ki ležè v okolici Kobarida.

G. Povše predlaga 14 novih društvenikov, ki želè vstopiti v kmetijsko društvo. Zbor jih enoglasno sprejme. Ti so:

gosp. Kavčič, c. kr. notar v Komnu, gosp. H. ovatin, učitelj v Gorjanskem, gosp. Strekelj, vel. posestnik v Gorjanskem, gosp. Mrak, gozdar v Komnu, gosp. Dominik Gaspari trgovec v Komnu, gosp. Frid. Prele, posestnik v Komnu, gosp. Fr. Leban, kaplan v Komnu, gosp. Andrej Ferfolja, kaplan v Komnu, gosp. Fr. Buac, nadučitelj v Komnu, gosp. Alojz. Brandel, posest. v Komnu, gosp. Jos. Pipan, posestnik v Škrbini, gosp. Ivan Forčič, posestnik v Preserjeh, gosp. Jos. Tončič, kaplan v Komnu, gosp. Jos. Stibil, posestnik v Komnu, in gosp. Fil. Kramar, župnik v Dornbergu.

Pozor sadjerejci.

Prisël je se je (Spisal Fr. Kurat.)

Bliža se čas, ko bode narava se izbudila iz njenega zimskega spanja ter uživala vse, kar je mirno čez zimo počivalo v njenem naročju. Veliko koristnih rastljin pričelo bode svojo rast, pa tudi veliko posebno sadjerejcu škodljivih živali izvalilo se bode iz njih zalege, ter pokončavale v poletju naj lepšo nado in upanje obilnih pridelkov. Kateri pa so tako navarni sovražniki sadjereje, bi utegnil kdo prašati. Mnogo jih je po drevesnicah skritih ali pa vidnih po različnih delih drevja.

Na mladikah nahaja se večkrat v podobi perstana mnogo majhnih jajčič, katera so v 14 do 17 verst okoli mladike kakor se smolo prilepena.

Iz teh jajčič bode v kratkem času, v početka spomladi izlezlo veliko višnjikastih in rumenkasto progastih gosenc, katere pokončale perje in cvet sadnjih dreves, ker to je njih naj ljubejša hrana. Iz teh gosenc postalo bode kasneji veliko metuljev, imenovanih perstaneč, ki bodo zopet za prihodno leto naredili veliko zalego.

Na pojedinih mladikah ali vejah opazi se tudi včasih malo gosenčno gnejzdo, v katerem počivajo gosence, po videzu mertve. V prihodnem mescu pa bodo te gosence vživele, in pokončavale brez vsmiljenja mlado perje na sadnih drevesih, ter jih zaprečile v razvitku cveta in pridelka.

Ta gosenca, katere metulj se imenuje zlatoritka, je črno rujavkaste barve, svetlo rujavo poraščena, z dvema rudečkastama čertama čez hrbet.

Na nakterih drevesih nahajajo se zavite peresa, v njih pa po 6 do 10 pepelnastih, porašenih gosenc, imenovane drevesni belin. Tudi te gosence se bodo hmalo oživele ter pokončavale vse perje kar se ga bo na drevju nahajalo.

Na steblih kakor tudi na vejah se vidijo sem in tamo nakopičena jajca, iz katerih bojo v kratkem tudi zlezle gosence, imenovane debeloglavke in pokončale drevje in uničile pridelke.

Ako pogledamo v razpokinje stare kože, opazili bomo več ličnikov in drugih škodljivih merčesov, kateri zdaj še spijo, pa hmalo bodo kot naj večji pokončevalci sadnih dreves.

Vse omenjene prikazni na drevesih so naj večji sovražniki sadjorejcev. Ali dragi sadjorejci, še je čas da lahko in brez truda premagate vašega sovražnika, ako vse gosenčne gnejzda, katere se po drevesih nahajajo pokončate. Če odstranite mladice na katerih se nahajajo jajčica iz katerih bi zlezlo veliko gosenc, ste veliko vaših sovražnikov pokončali in zagotovili ste si vaše pridelke.

Staro kožo od dreves dobro ostergajte, kajti ona je naj večji pribežališe škodljivih merčesov, pod katero jih mnogo prezimi, da zamorejo v spomladi zopet oživeti, ter drevesa dalje pokončavati. Tudi mah kateri se na drevesih nahaja odstranite, in pomažite steblja z apneno vodo ali pa z lugom. To zapreči ne le mah v svoji rasti ampak tudi vsako zalego škodljivih merčesov pod kožo popolnoma pokonča.

Veliko škode naredila je gotovo po nekterih krajih letošnja zima vsled njenega mraza kakor tudi obilega snega. Marsikatera mladika ne bo v spomladi pognala, ker je preveč mraza preterpela. Spozna se taka mladika lahko na tem, da znotrajni les postane rujavkaste barve.

Naj boljši je, da se take mladike v toplih dnevih tako dalje okrajšajo, kakor daleč sega rujavkasta barva lesa, ker do kje so mladike zmerznjenje.

Tudi je teža snega gotovo polomila mnogo vej, ter se dal' s tim povod naj nevarnejšim boleznim sadnih dreves, kakor n. p. raku. Da se pa drevo vender še zdravo in krepko obderži, treba je da se zlomljene veje precej odstranijo, rana gladko poreže in zamaže z drevesnim voskom katero se naredi iz pol funta smole in tri lote vinskega cveta. Tudi gost kotram je dober za mazanje večih drevesnih ran.

Še enkrat vas opozorujem na to, da potrebite kratki čas za šnaženje vaših sadnih dreves, ker hmalo bo prišel čas, da ne boste več kos vašim naj večjim sadnim sovražnikom, ako zdaj ne pokončate njih zalege.

Rumak

Sporočilo o poskuševališči za vinstvo v Gorici.

G. ravnatelj dr. pl. Monà sporoča slavnemu predsedništvu c. kr. kmetijskèga društva o delovanji òno-kemičnega poskuševališča to-le:

Program delovanja :

1. preiskovanje zemljišč, v katerih rasejo različna trtna plemena, da se prienačijo z onimi ptujih dežel.

2. preiskovanje raznih trtnih plemen in sicer v različnih obrokah rasti, da se razvidi, da je naj vgodniši čas za pričetek trgatve in da se določi, kaj posebno pomanjkuje našemu vinu in kaj treba popraviti, da bode sposobno za izdelovanje enakoličnega blaga, katero se more v veliki svetovni kupčiji vspešno prodajati.

3. preiskovanje domačih načinov, po katerih se vino napravlja (vrenje mošta), in nasveti za zboljševanje umnega kletarstva.

4. Poskušnje z vsemi nasvetovanimi novimi napredki umnega kletarstva in objavljanje izida dotičnih poskušenj.

5. Poskušnje z imenitnejšimi trtnimi plemeni, da se spoznajo one, ktere bi bile morda sposobne za napravo žahnega vina, kakoršno cenijo ptuji trgovci.

6. Izvrševanje raznih preiskovanj (kemičnik analiz), ktere more v delo izročiti vsakter vinorejec dežele.

7. Javna učena predavanja o kletarstvu.

8. Podučevanje priprostih vinorejcev o umni napravi vina in o vinohranilstvu, tako da se soznanijo z vsemi dobrimi novejšimi stroji kletarstva, ter se morejo vdeležiti vseh glavnih opravil v kleti.

Ker niso došli potrebni stroji o pravem času, ni bilo mo-

goče v prvem letu napraviti javnega predavanja, s podporo 800 gold. pa se je nakupilo grozdje (belo in črno), ter so se skušnje izvršile v napravi belega in črnega vina, se ve da po novi dobri šegi. Dotičnih poskušenj so se vdeležili dijaki kmet. šole in nekteri drugi vinorejci.

Poskušnje so se vršile v sledečih ozerih :

1. Naprava belega in črnega vina po domači šegi, da se more izid prienačiti z vspehom naprave po unnem načinu.
2. Vrenje mošta po Francoskem in Renskem načinu.
3. Vrenje mošta z lušinami in brez lušin.
4. Vspeh moštnega prezračenja z moštnim bičom in prienačenja prezračenega s prezračenim.
5. Poprava mošta po načinu Chaptala.
6. Naprava petiotizovanega belega in črnega vina.

Pretakala so se vina po ceveh in z vrtilnimi sesalnicami ter se hranila v sodih zaprtih z nastavljenimi vrelnimi cevmi (dr. Monà-ta).

V poskuševališči so se izvršila razna preiskovanja mošta, da se je določila v njem množina sladorja, kisline, beljakovine in tanina.

Spomladi se je vino pasteriziralo. Vinorejci so dokaj vdeležbe pokazali ter to daja upanje, da bode to poskuševališče sčasoma vinoreji velekoristno postalo.

V Gorici 19. juni-ja 1873.

Potem je uredništvu došlo drugo pismo v katerem se priobčuje daljno delovanje :

1. Poskuševališče se je pečalo s preiskovanjem vseh novostij v kletarstvu, v katerih bo vodstvo v kratkem določniše sporočilo poslalo.
2. Preiskovala so se različna vina in sicer v obilnem številu.
3. Da se je vino iz nakupljenega grozdja napravljeno, prav dobro prodalo.
4. Da se imajo v prihodnjem enake poskušnje izvrševati.

V Gorici 1874.

Dr. A. Monà,
ravnatelj.

Prodaja trtnih bilf, mladih sadnih dreves in špargeljnevih sajenic.

Deželna kmetijska šola naznanja, da ima več tisoč dvoletnih bilf raznih plemen in sicer:

Mozler, Osip, Plavka, Pagaš, Grk, Gorjanka, Čividin Horvaška Bratkovina, Klarna meja, Malvazija, Pikolit, Refošk, Zlatarica.

Barbera, Žlahnina, Gamai, Bordò črni, Grignolin, Garofolata, Lambruska, Muškat rdeči, Portugizec modri, Rizling, Kadarka, Vlaški rivček, Vöslavec, Kozji sesec, razne vrste namiznega grozdja. Sto enoletnih bilf 3 f. 25 kr., sto dvoletnih 5 f. 50 kr.

Prav tako raznovrstnih sadnih dreves:

Češnje po 45 kr. eno deblo, breskve po 40, veče po 50 kr., mandeljni po 50 kr.; jabelka, hruške po 40—50 kr., češplje po 30—40 kr.; orehi po 15—30 kr., lešniki po 20 kr., ribez z belim grozdičem po 6 soldov; ribez z rudečim grozdom 5; kr.; murbe po 20 kr.; fige po 25—30 kr.

Sto dvoletnih sajenic Ulmskega Spargeljna 1 f. 15 kr.; sto triletnih sajenic holandskega po 1 f. 40 kr.

Naročuje se pri ravnateljstvu deželne kmetijske šole.

Žveplena sokislina v vinohranilstvu.

(Spisal prof. Dr. König).

Poraba žveplene sokislina za ohranjanje vina je obče znana in zažvepljanje vinskih sodov je posebno na Francoskem uže od nekdanj zelo razširjeno. Tukaj hočem v kratkem govoriti o lastnosti žveplene sokislina in o načinu, kako jo moramo rabiti.

Žveplena sokislina je brezbarven, gost ($2\frac{1}{2}$ več težak) in zelo zadušljiv plin. Voda, alkohol, vino in mnogotere druge tekočine je veliko v se poserkajo, veliko več kakor n. pr. ogljenčeve kisline. Kemično se razvija, ko žveplo gori, tedaj postaja vsakokrat, ko se sodi žvepljajo. Ker žveplena sokislina razjeda nekatere organske tvarine, zopet druge pa ohranjuje pred razpadom, je njena poraba v kletarstvu in drugih obrtnijah velika in mnogo čislana. Razkrojuje rastlinska barvila, zato jo rabijo obrtniki, za belenje platna in belenje tekočin. Tudi barvilo vina vsakako nekoliko trpi, ko se žvepla posebno v preobilni množini.

Ena naj važniših in prekoristnih lastnostij žveplene sokislina je moč razjedljivosti, ker prav hitro vniči razne gljivice, ktere so krive razpadanja ali bolezni vina, (*Mycoderma aceti*). Z njo moremo hipoma ustaviti vrenje vina, z njo ubraniti razvitek kisne kisline iz alkohola. Žveplena sokislina pomori gljivice, če so prišle v sod iz zraka, v katerem se pogostoma nahajajo, če so uže v vinu, ali pa v lesu, zato moremo z njo ohraniti naše vino raznoterih boleznij. Takik lastnostij je tudi kreosot, ogljenčeva kislina i. d. pa nobena nima tako gotovega vspeha kakor žveplena sokislina. Kakor mošt ne more postati vino brez vrenja; ktero pa je odvisno od gljivic, tako tudi ne more vino skisati se, če pomanjkujejo kisne gljivice. Kakor hitro se vničijo te gljivice, mora prestatii daljno razvijanje alkohola in v poslednjem slučaju razvijanje kisne kisline.

(prih dalje.)

Novi sovražniki kmetijstva.

Minsterstvo kmetijstva pošilja okrožnico, v kterej popisuje hude nove sovražnike, ki pretè korunu, slivam in jabelkovemu drevju, ter naklada, da se uže sedaj poduče kmetovalci o teh grozovitih mrčesih, ker le v začetku se more še ubraniti in pokončati priklateni sovražnik. Ker jih še ni v naši deželi, skrbimo, da se ne zanesò v deželo po nakupovanji Amerikanskega koruna, sadaih drevese iz ptujih krajev i. t. Sploh moremo biti uže dovolj prepričani o nevarnosti uvaževanja stvari iz ptujih dežel. Pomislimo le, da strašanska uš „*phylloxera*“ je bila zanesena po trtah, ktere so prišle iz Amerike; tako druge bolezni. Saj imamo uže doma dobro blago, dovolj izvrstnih plemen koruna (krompirja), in nikar ne mislimo, da bomo uže dovolj debelega krompirja pridelali, če si naročimo le novih plemen, brez da bi zbrali dobro zemljo in ji pomagali s primernim gnojem. Koliko denarja se ne zavrže s tem! Prav tako imamo uže v naši deželici dovolj trt žlahnih ptujih plemen, n. pr. rizliuga, laškega rivčeka, burgundeca, tramineca, kadarke i t. Ne treba tedaj kupovati bilf iz ptujih krajev, po kterih morda uže razsaja trtna uš, čeravno ni znano še ondotnim trtorejcem ne. Žlahnih bilf raznovrstnih plemen ima letos deželna kmetijska šola veliko za prodajo, prav tako jih moremo dobiti v Rusiču pri gosp. grof Latouru, v Villanovi pri g. dr. Leviju; v Monasteru pri Bar. Ritterju; pri kmetijski družbi v Kormin-u i. t. d. Ne upeljujmo tedaj bilf od

drugod, da ne dobimo v deželo strašauskega sovražnika, ki žuga nam celo trtorejo uničiti. Tukaj hočemo v kratkem te nove sovražnike popisati kakor jih popisuje ministerska okrožnica.

a. Korunov žužek.

Ta žužek (keber) Kolorado žužek (*Doryphoria decemlineata*) imenovan, je v severni Ameriki že znan blizo 45 let. Najprej so ga našli na nekem divjem krompirju (*solanum rostratum*), na skalovitih gorah (Rocky Mountxins) v zahodu zedinjenih držav, in osebno poleg reke Kolorado; odtodi imé njegovo. Sčasoma je zlezal ta žužek tudi na ves drug krompir, kjer je obilo paše našel in se zato strašansko pomnožil ter prava nadloga ondašnjim deželam postal. Silovito je drl od zahodnih krajev v vzhodne; 1865. leta je prekoračil reko Missisipi, ter do leta 1870 že prišel celó do Kanade, in zdaj ga imajo že povsod v vzhodnih državah. Že l. 1872 je državni entomolog C. V. Riley skrb razodel, da ne bi v malo letih že do bregov Atlantiškega morja prišel, kajti vsako leto se okoli 50 Angleških milj dalje v vzhodne države pomikuje, povsod stanoviten zarod zapustivši. Mogoče je tedaj po takem, da prekorači tudi Atlantiško morje in da bođe grozovita nadloga krompirjevemu polju po vsi Evropi. (dalje prih.)

Listnica uredništva.

G. B. v V.: Vaše vino ima hud duh po žveplu, ker ste pozno žveplali trto. To pa ni nič hudega. Zažvepljate vino, in ko se bo vino vmirilo in očistilo, pretočite ga v drug snažen sod, ker sicer bi se posebno pozneje moglo malo vrenje vzdigniti in vino bi zopet dobilo neprijeten duh. Sploh se mora vino, ko se je čistilo n. pr. ribjim mehurjem, z beljakom i. t. in ko se je vsedlo, zopet pretočiti.

Gosp. M. v. R. Berite nasvet dr. Königa in zagotavljeni smete biti, da se nimate bati vročine. V kleti kmetj. šole je po leti 20° R. gorkote in nejedno se ni pokvarilo, vse to pa se imamo zahvaliti sredstvu, kterega je našel gosp. dr. Monà in katero je kemična spoja žveplenesokislina z apnom.

G. Per. v Dornb. Prosim, da odgovorite kmetj. društvu ali pa nam, sicer bo stvar šla naprej.

Vsem gg: naročnikom: Uredništvo bo radostno odgovarjalo v listnici na gospodarska vprašanja, ktera bi smela zanimivati gg: čitatelje našega lista.

Zal: c. kr. kmetijsko društvo; Odgovorni urednik prof. F. POVŠE.

Tiskar Seits v Gorici.